

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 27ης Φεβρουαρίου 2014*

«Αίτηση αναιρέσεως — Κρατικές ενισχύσεις — Καθεστώτα ενισχύσεων που έχουν θεσπιστεί υπέρ εταιριών κοινωνικής στέγης — Απόφαση με την οποία το καθεστώς χαρακτηρίζεται συμβατό — Δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει οι εθνικές αρχές προκειμένου να συμμορφωθούν προς το δίκαιο της Ένωσης — Άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ — Προσφυγή ακυρώσεως — Προϋποθέσεις παραδεκτού — Έννομο συμφέρον — Ενεργητική νομιμοποίηση — Αποδέκτες τους οποίους αφορά ατομικά και άμεσα η απόφαση — Έννοια “κλειστός κύκλος”»

Στην υπόθεση C-132/12 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 29 Φεβρουαρίου 2012,

Stichting Woonpunt, με έδρα το Maastricht (Κάτω Χώρες),

Stichting Havensteder, πρώην Stichting Com.wonen, με έδρα το Ρότερνταμ (Κάτω Χώρες),

Woningstichting Haag Wonen, με έδρα τη Χάγη (Κάτω Χώρες),

Stichting Woonbedrijf SWS.Hhvl, με έδρα το Eindhoven (Κάτω Χώρες),

εκπροσωπούμενες από τους P. Glazener και E. Henny, advocaten,

αναιρεσείουσες,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους H. van Vliet, S. Noë και S. Thomas, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

αναιρεσίβλητη,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, A. Borg Barthet και E. Levits (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: M. Ferreira, υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 17ης Απριλίου 2013,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Μαΐου 2013,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με την αναίρεση που άσκησαν, η Stichting Woonpunt, η Stichting Havensteder, πρώην Stichting Com.wonen, η Woningstichting Haag Wonen και η Stichting Woonbedrijf SWS.Hhvl ζητούν να αναιρεθεί η διάταξη του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16ης Δεκεμβρίου 2011, T-203/10, Stichting Woonpunt κ.λπ. κατά Επιτροπής (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη), με την οποία απορρίφθηκε η προσφυγή ακυρώσεως που άσκησαν αυτές κατά της αποφάσεως C(2009) 9963 τελικό της Επιτροπής, της 15ης Δεκεμβρίου 2009, σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις E 2/2005 και N 642/2009 — Κάτω Χώρες — Υφιστάμενη ενίσχυση και ειδική ανά σχέδιο ενίσχυση υπέρ εταιριών κοινωνικής στέγης (στο εξής: επίδικη απόφαση).

Το ιστορικό της διαφοράς και η επίδικη απόφαση

- 2 Τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία ανέκυψε η ένδικη διαφορά εκτέθηκαν από το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 1 έως 14 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως ως εξής:
  - «1 Οι [αναιρεσείουσες] [...] είναι εταιρίες κοινωνικής στέγης (woningcorporaties, στο εξής: wocos) εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες. Οι wocos είναι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί οι οποίοι έχουν ως αποστολή την αγορά, την κατασκευή και την εκμίσθωση κατοικιών που προορίζονται κυρίως για άτομα που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και για κοινωνικά αδύναμες ομάδες. Οι wocos ασκούν και άλλες δραστηριότητες, όπως η κατασκευή και η εκμίσθωση διαμερισμάτων με υψηλότερα μισθώματα, η κατασκευή διαμερισμάτων που προορίζονται για πώληση και η κατασκευή και η εκμίσθωση κτιρίων προς εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος.
- 2 Στις 15 Δεκεμβρίου 2009, η Επιτροπή εξέδωσε την [επίδικη] απόφαση.
- 3 Κατά πρώτο λόγο, όσον αφορά την ενίσχυση E 2/2005, το 2002, οι ολλανδικές αρχές κοινοποίησαν στην Επιτροπή το γενικό σύστημα κρατικών ενισχύσεων προς τις wocos. Η Επιτροπή έκρινε ότι τα μέτρα χρηματοδότησεως των wocos μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως υφιστάμενες ενισχύσεις και οι ολλανδικές αρχές απέσυραν την κοινοποίησή τους.
- 4 Στις 14 Ιουλίου 2005 η Επιτροπή απήθυνε στις ολλανδικές αρχές έγγραφο δυνάμει του άρθρου 17 του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [107 ΣΛΕΕ] (ΕΕ L 83, σ. 1), με το οποίο χαρακτήριζε το γενικό σύστημα κρατικών ενισχύσεων προς τις wocos ως υφιστάμενες ενισχύσεις (ενίσχυση E 2/2005) και εξέφραζε τις επιφυλάξεις της ως προς τη συμβατότητά του με την κοινή αγορά. Καταρχάς, η Επιτροπή επισήμανε ότι οι ολλανδικές αρχές έπρεπε να τροποποιήσουν την αποστολή δημόσιας υπηρεσίας που είχε ανατεθεί στις wocos, ώστε η κοινωνική στέγαση να απευθύνεται αποκλειστικά σε μια ακριβώς προσδιοριζόμενη ομάδα-στόχο προσώπων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ή κοινωνικώς αδύναμων ομάδων. Η Επιτροπή επισήμανε ότι όλες οι εμπορικές δραστηριότητες των wocos έπρεπε να ασκούνται υπό τις συνθήκες της αγοράς και ότι οι wocos δεν έπρεπε να τυγχάνουν κρατικών ενισχύσεων. Τέλος, επισήμανε ότι η προσφορά κοινωνικών κατοικιών έπρεπε να είναι προσαρμοσμένη στη ζήτηση εκ μέρους των προσώπων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ή εκ μέρους των κοινωνικώς αδύναμων ομάδων.

- 5 Μετά την αποστολή του εγγράφου αυτού, η Επιτροπή και οι ολλανδικές αρχές άρχισαν διαπραγματεύσεις, προκειμένου το επίμαχο καθεστώς ενισχύσεων να καταστεί συμβατό προς το άρθρο 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.
- 6 Στις 16 Απριλίου 2007 η Vereniging van Institutionele Beleggers in Vastgoed, Nederland [...] (Ένωση επαγγελματιών επενδυτών ακινήτων του Βασιλείου των Κάτω Χωρών) κατέθεσε καταγγελία στην Επιτροπή όσον αφορά τις χορηγούμενες στις wocos ενισχύσεις. Τον Ιούνιο του 2009 προστέθηκε στους καταγγέλλοντες και η Vesteda Groep BV.
- 7 Με έγγραφο της 3ης Δεκεμβρίου 2009, οι ολλανδικές αρχές πρότειναν στην Επιτροπή σειρά δεσμεύσεων με σκοπό την τροποποίηση του γενικού συστήματος κρατικών ενισχύσεων προς τις wocos.
- 8 Τα μέτρα τα οποία περιλαμβάνονταν στο γενικό σύστημα κρατικών ενισχύσεων που χορηγούσε [ε το Βασίλειο των] Κάτω Χ[ωρών] στις wocos και τα οποία αφορούσε η διαδικασία E 2/2005 είναι τα ακόλουθα:
- α) εγγυήσεις του Δημοσίου για τα δάνεια που χορηγούσε το Ταμείο Εγγυήσεων για την κατασκευή κοινωνικών κατοικιών,
  - β) ενισχύσεις του Κεντρικού Ταμείου Κατοικίας, ενισχύσεις ανά σχέδιο ή ενισχύσεις προς διαχειριστικό εξορθολογισμό υπό μορφή δανείων με ευνοϊκά επιτόκια ή διάφορες επιδοτήσεις,
  - γ) πώληση εκτάσεων γης από δήμους σε τιμή κατώτερη της αγοραίας τιμής,
  - δ) δικαίωμα δανεισμού από την Bank Nederlandse Gemeenten (τράπεζα ολλανδικών οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης).
- 9 Στην [επίδικη] απόφαση η Επιτροπή χαρακτήρισε καθένα από τα μέτρα αυτά ως κρατικές ενισχύσεις και έκρινε, αφενός, ότι το ολλανδικό σύστημα χρηματοδοτήσεως της κοινωνικής στέγης αποτελούσε υφιστάμενη ενίσχυση που θεσπίστηκε προ της ενάρξεως ισχύος της Συνθήκης ΕΚ στις Κάτω Χώρες και, αφετέρου, ότι οι μεταγενέστερες μεταρρυθμίσεις δεν επέφεραν ουσιώδεις αλλαγές.
- 10 Στην αιτιολογική σκέψη 41 της [επίδικης] αποφάσεως, η Επιτροπή επισήμανε τα εξής:
- “Οι ολλανδικές αρχές δεσμεύτηκαν να τροποποιήσουν τη λειτουργία των wocos και τα μέτρα από τα οποία αυτές αντλούσαν πλεονεκτήματα. Όσον αφορά τις διάφορες τροποποιήσεις, οι ολλανδικές αρχές παρουσίασαν στην Επιτροπή σχέδια διατάξεων. Οι νέοι κανόνες περιλαμβάνονται σε νέο υπουργικό διάταγμα που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2010 και στον νέο νόμο για την κατοικία που θα τεθεί σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2011. [...]”
- 11 Η Επιτροπή εξέτασε τη συμβατότητα της ενισχύσεως E 2/2005 σχετικά με το σύστημα χρηματοδοτήσεως των wocos, όπως αυτό τροποποιήθηκε κατόπιν των δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι ολλανδικές αρχές. Στην αιτιολογική σκέψη 72 της [επίδικης] αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι “οι ενισχύσεις προς δραστηριότητες κοινωνικής στεγάσεως, δηλαδή προς δραστηριότητες συνδεόμενες με την κατασκευή και την εκμίσθωση κατοικιών προοριζόμενων για ιδιώτες, περιλαμβανομένης της κατασκευής και της συντηρήσεως βοηθητικών υποδομών, [...] είναι συμβατές με το άρθρο 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ”. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή δέχθηκε τις δεσμεύσεις των ολλανδικών αρχών.

- 12 Κατά δεύτερο λόγο, όσον αφορά την ενίσχυση N 642/2009, στις 18 Νοεμβρίου 2009 οι ολλανδικές αρχές κοινοποίησαν νέο καθεστώς ενισχύσεων για την αναμόρφωση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών, το οποίο χαρακτήρισαν ως “ειδική ανά σχέδιο ενίσχυση προοριζόμενη για συγκεκριμένες περιοχές”, του οποίου δικαιούχοι ήταν οι wocos που δραστηριοποιούνταν στις επιλεγμένες περιοχές. Το ως άνω νέο καθεστώς ενισχύσεων θα εφαρμόζεται υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που ισχύουν για όσα μέτρα εμπίπτουν στο υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων, όπως αυτό τροποποιήθηκε κατόπιν των δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι ολλανδικές αρχές.
- 13 Η ενίσχυση N 642/2009 θα λάβει τη μορφή άμεσων επιδοτήσεων καταβαλλόμενων από το Centraal Fonds Volkshuisvesting (Κεντρικό Ταμείο Κατοικίας), για την εκτέλεση ειδικών σχεδίων σχετικά με την κατασκευή και την εκμίσθωση κατοικιών σε μικρές γεωγραφικές περιοχές που αντιστοιχούν στις ασθενέστερες οικονομικά ενώσεις δήμων. Η ενίσχυση αυτή θα χρηματοδοτηθεί μέσω νέου φόρου τον οποίο θα καταβάλλουν όσες wocos ασκούν τις δραστηριότητές τους εκτός των ευαίσθητων αστικών ζωνών.
- 14 Η Επιτροπή, με την [επίδικη] απόφαση, έκρινε ότι η ενίσχυση N 642/2009 ήταν συμβατή προς την κοινή αγορά. Ειδικότερα, έκρινε ότι “[ο]ι ενισχύσεις που χορηγούνται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων κατασκευής και εκμίσθωσης κατοικιών που προορίζονται για ιδιώτες, περιλαμβανομένης και της κατασκευής και της συντηρήσεως των συναφών υποδομών και της κατασκευής και εκμίσθωσης ακινήτων προς εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος, συνάδουν προς το άρθρο 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ”. Ως εκ τούτου, αποφάσισε να μην προβάλει αντιρρήσεις κατά των κοινοποιηθέντων νέων μέτρων.»

Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη

- 3 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 30 Απριλίου 2010, οι νυν αναιρεσείουσες [στο εξής: αναιρεσείουσες] άσκησαν, δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, προσφυγή ζητώντας την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως.
- 4 Προς στήριξη του αιτήματός τους, οι αναιρεσείουσες προέβαλαν διαφόρους λόγους ακυρώσεως.
- 5 Η Επιτροπή αμφισβήτησε καταρχάς το παραδεκτό του αιτήματος αυτού, χωρίς πάντως να προβάλει τυπικώς ένσταση απαραδέκτου, υποστηρίζοντας, αφενός, ότι η επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αναφέρεται στην ενίσχυση E 2/2005, δεν αφορούσε ατομικά τις αναιρεσείουσες κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, και, αφετέρου, ότι αυτές δεν είχαν έννομο συμφέρον να ζητήσουν την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση N 642/2009.
- 6 Στην αλληλουχία αυτή, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι έπρεπε να αποφανθεί αρχικώς επί του ζητήματος αυτού.
- 7 Κατά πρώτο λόγο, το Γενικό Δικαστήριο, αφού διαπίστωσε ότι οι αναιρεσείουσες δεν ήταν αποδέκτριες της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση E 2/2005, και αφού, στη σκέψη 29 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, υπενθύμισε ότι, υπό ανάλογες περιστάσεις, μια επιχείρηση δεν δύναται καταρχήν να προσβάλει παραδεκτώς απόφαση της Επιτροπής περί απαγορεύσεως ορισμένου τομεακού καθεστώτος ενισχύσεων, αν η απόφαση αυτή αφορά την εν λόγω επιχείρηση λόγω και μόνο της ιδιότητάς της ως δραστηριοποιούμενης στον επίμαχο τομέα και ως δυνητικού δικαιούχου του επίμαχου καθεστώτος, έκρινε, στη σκέψη 30 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, ότι το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση προσφυγής ακυρώσεως κατά της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή, λαμβάνοντας επισήμως υπόψη τις δεσμεύσεις των εθνικών αρχών, χαρακτήρισε συμβατές με την εσωτερική αγορά τις τροποποιήσεις του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων.

- 8 Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 31 και 32 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, διαπίστωσε ότι η ιδιότητα των wocos αναγνωριζόταν βάσει αντικειμενικών κριτηρίων τα οποία μπορούσε να πληροί απροσδιόριστος αριθμός επιχειρηματιών, δυνητικών δικαιούχων της ενίσχυσεως E 2/2005 την οποία αφορούσε η επίδικη απόφαση.
- 9 Εξ αυτού το Γενικό Δικαστήριο συνήγαγε ότι οι αναιρεσείουσες δεν μπορούσαν, βάσει και μόνο της ιδιότητάς τους ως wocos, να υποστηρίζουν ότι η επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αναφέρεται στην ενίσχυση E 2/2005, τις αφορούσε ατομικά.
- 10 Στη συνέχεια, στις σκέψεις 38 έως 50 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τα επιχειρήματα των αναιρεσειουσών.
- 11 Καταρχάς, επισήμανε ότι οι υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις του Δικαστηρίου που επικαλέστηκαν οι αναιρεσείουσες προς στήριξη της απόψεώς τους, και ειδικότερα οι αποφάσεις της 17ης Ιανουαρίου 1985, 11/82, Πειραϊκή-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1985, σ. 207), καθώς και της 22ας Ιουνίου 2006, C-182/03 και C-217/03, Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. I-5479), διέφεραν από την εξεταζόμενη από το Γενικό Δικαστήριο υπόθεση, καθόσον, στο πλαίσιο των δύο αποφάσεων του Δικαστηρίου, οι προσφεύγουσες ανήκαν σε ομάδα η οποία δεν μπορούσε πλέον να διευρυνθεί μετά την έκδοση των επίμαχων αποφάσεων.
- 12 Στη συνέχεια, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι αναιρεσείουσες δεν μπορούσαν βασίμως να υποστηρίζουν ότι σχεδόν αποκλείεται το ενδεχόμενο να αδειοδοτηθεί νέος οργανισμός ως woco και ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης απόφασεως, ήταν δυνατό να καθοριστεί ποιες ήταν οι ήδη αδειοδοτημένες wocos. Συναφώς υπενθύμισε ότι η δυνατότητα καθορισμού του αριθμού ή ακόμη και της ταυτότητας των υποκειμένων δικαίου στα οποία έχει εφαρμογή ένα μέτρο ουδόλως συνεπάγεται ότι το μέτρο αυτό πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά ατομικά τα εν λόγω πρόσωπα.
- 13 Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο, απαντώντας στο επιχείρημα των αναιρεσειουσών ότι η επίδικη απόφαση δεν επηρέαζε τις υφιστάμενες wocos κατά τον ίδιο τρόπο που επηρέαζε τις wocos που πρόκειται να αδειοδοτηθούν στο μέλλον, υπογράμμισε καταρχάς ότι το εξεταζόμενο με την ως άνω απόφαση καθεστώς ενισχύσεων κρίθηκε συμβατό, για το μέλλον, με την εσωτερική αγορά. Στη συνέχεια, υπενθύμισε ότι το γεγονός ότι συγκεκριμένο μέτρο επηρεάζει, από οικονομικής απόψεως, έναν επιχειρηματία περισσότερο απ' ό,τι τους ανταγωνιστές του δεν καθιστά δυνατή την εξατομίκευση του επιχειρηματία αυτού. Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι αναιρεσείουσες ανήκαν σε κατηγορία επιχειρηματιών προσδιοριζόμενων βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, από τους οποίους αυτές δεν διέφεραν.
- 14 Εξ αυτού συνήγαγε, στη σκέψη 52 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, ότι η επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αναφέρεται στην ενίσχυση E 2/2005, δεν αφορούσε ατομικά τις αναιρεσείουσες.
- 15 Κατά δεύτερο λόγο, όσον αφορά την επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση N 642/2009, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι αναιρεσείουσες δεν μπορούσαν, στο πλαίσιο της εξετάσεως νέας ενισχύσεως, να επικαλεστούν προγενέστερη κατάσταση που φέρεται να ήταν ευνοϊκότερη. Το Γενικό Δικαστήριο, υπογραμμίζοντας ότι η επίδικη απόφαση χαρακτηρίζει συμβατές τις ενισχύσεις των οποίων δυνητικοί δικαιούχοι είναι οι αναιρεσείουσες, έκρινε, στη σκέψη 63 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, ότι οι αναιρεσείουσες δεν απέδειξαν ότι είχαν έννομο συμφέρον να προσβάλουν την επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση N 642/2009.
- 16 Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε, ως απαράδεκτη, την προσφυγή στο σύνολό της.

Αιτήματα των διαδίκων

- 17 Με την αναίρεση που άσκησαν, οι αναιρεσείουσες ζητούν από το Δικαστήριο:
- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη,
  - να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο, και
  - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.
- 18 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναίρεσεως και να καταδικάσει τις αναιρεσείουσες στα δικαστικά έξοδα.

Επί της αιτήσεως αναίρεσεως

- 19 Προς στήριξη της αιτήσεως αναίρεσεως, οι αναιρεσείουσες προβάλλουν τρεις λόγους. Ο πρώτος λόγος αναίρεσεως αφορά πλάνη περί το δίκαιο, ανακριβή εκτίμηση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και πλημμελή αιτιολογία, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο εξάρτησε το παραδεκτό της προσφυγής κατά της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση E 2/2005, από το ζήτημα της ιδιότητας των αναιρεσειουσών ως πραγματικών ή δυνητικών δικαιούχων. Ο δεύτερος λόγος αναίρεσεως αφορά πλάνη περί το δίκαιο, ανακριβή εκτίμηση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και πλημμελή αιτιολογία, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, σε σχέση με την επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση E 2/2005, ότι οι αναιρεσείουσες δεν ανήκαν σε «κλειστό κύκλο» υφιστάμενων wocos. Ο τρίτος λόγος αναίρεσεως αφορά πλάνη περί το δίκαιο, ανακριβή εκτίμηση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και πλημμελή αιτιολογία, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι αναιρεσείουσες δεν είχαν έννομο συμφέρον να ζητήσουν την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση N 642/2009.
- 20 Δεδομένου ότι οι δύο πρώτοι λόγοι που έχουν προβληθεί με την αίτηση αναίρεσεως έχουν ως αντικείμενο τις εκτιμήσεις του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με την ενεργητική νομιμοποίηση των αναιρεσειουσών, πρέπει να εξεταστούν από κοινού, μετά την εξέταση του τρίτου λόγου.

Επί του τρίτου λόγου αναίρεσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 21 Κατά τις αναιρεσείουσες, καταρχάς, στη σκέψη 59 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, κακώς το Γενικό Δικαστήριο εξέλαβε ως δεδομένο ότι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της ενισχύσεως N 642/2009 είχαν ρυθμιστεί από τις εθνικές αρχές και όχι από την Επιτροπή.
- 22 Στη συνέχεια, στην ίδια σκέψη της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, το Γενικό Δικαστήριο πεπλανημένα συνήγαγε ότι οι αναιρεσείουσες στερούνταν εννόμου συμφέροντος για τον λόγο ότι δεν ήταν βέβαιοι ότι, υπό διαφορετικές προϋποθέσεις, η Επιτροπή θα είχε εγκρίνει το καθεστώς ενισχύσεων.
- 23 Τέλος, υπό τις περιστάσεις αυτές, το Γενικό Δικαστήριο κακώς δεν δέχθηκε την αιτίαση των αναιρεσειουσών ότι δεν τηρήθηκαν τα διαδικαστικά δικαιώματά τους, καθόσον δεν τους αναγνωρίστηκε η ιδιότητα του ενδιαφερόμενου μέρους.
- 24 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι, δεδομένου ότι η ενίσχυση N 642/2009 αποτελούσε νέο καθεστώς, οι αναιρεσείουσες δεν μπορούν να επικαλούνται μια πλασματική κατάσταση, προγενέστερη της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, η οποία φέρεται να ήταν ευνοϊκότερη για αυτές.

25 Συνεπώς, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 26 Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα των αναιρεσειουσών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν συνέδεσε το έννομο συμφέρον των αναιρεσειουσών να προσβάλουν την επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση N 642/2009, με το ζήτημα του κατά πόσον οι προϋποθέσεις εφαρμογής της ενισχύσεως αυτής είχαν οριστεί από την Επιτροπή ή από τις ολλανδικές αρχές.
- 27 Αντιθέτως, δεδομένου ότι η εν λόγω απόφαση αφορούσε μια κοινοποιηθείσα νέα ενίσχυση, το Γενικό Δικαστήριο αιτιολόγησε την έλλειψη εννόμου συμφέροντος αρκούμενο να επισημάνει, στη σκέψη 58 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, ότι οι αναιρεσείουσες δεν μπορούσαν να επικαλούνται προς τον σκοπό αυτό προγενέστερη κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας η ενίσχυση θα τους είχε χορηγηθεί υπό προϋποθέσεις ευνοϊκότερες από εκείνες που μνημονεύονταν στην επίδικη απόφαση.
- 28 Όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αυτό αφορά επάλληλη αιτιολογία, περιλαμβανόμενη στη σκέψη 59 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, της οποίας η αντίκρουση δεν θα καθιστούσε δυνατή την αναγνώριση του εννόμου συμφέροντος των αναιρεσειουσών.
- 29 Εν πάση περιπτώσει, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 36 των προτάσεών του, οι αναιρεσείουσες ερμηνεύουν κατά τρόπο προδήλως εσφαλμένο την προαναφερθείσα σκέψη της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως. Πράγματι, από τη σκέψη αυτή δεν προκύπτει ότι οι αναιρεσείουσες στερούνταν εννόμου συμφέροντος για τον λόγο ότι δεν ήταν βέβαιο ότι, υπό διαφορετικές προϋποθέσεις, η Επιτροπή θα είχε εγκρίνει το καθεστώς ενισχύσεων. Το Γενικό Δικαστήριο απλώς τόνισε ότι, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, οι αναιρεσείουσες δεν μπορούσαν να επικαλούνται κατάσταση προγενέστερη της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, ευνοϊκότερη για αυτές, δεδομένου ότι δεν διέθεταν κεκτημένο δικαίωμα για τη χορήγηση της προβλεπόμενης ενισχύσεως.
- 30 Όσον αφορά το τρίτο επιχείρημα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι όταν ο προσφεύγων ζητεί την ακύρωση αποφάσεως της Επιτροπής περί μη διατυπώσεως αντιρρήσεων, προβάλλοντας προσβολή των διαδικαστικών δικαιωμάτων του, οφείλει να αποδεικνύει ότι η Επιτροπή, κατά το στάδιο προκαταρκτικής εξετάσεως του κοινοποιηθέντος μέτρου, έπρεπε να έχει αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του μέτρου αυτού με την κοινή αγορά (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 24ης Μαΐου 2011, C-83/09 P, Επιτροπή κατά Kronoplly και Kronotex, Συλλογή 2011, σ. I-4441, σκέψη 59).
- 31 Εν προκειμένω, με την επίδικη απόφαση κρίθηκε, κατόπιν της προκαταρκτικής εξετάσεως, ότι η νέα ενίσχυση ήταν συμβατή με την εσωτερική αγορά. Δεδομένου ότι οι αναιρεσείουσες είναι δυνητικοί δικαιούχοι της ενισχύσεως, δεν μπορούν να υποστηρίξουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά την προσβολή των διαδικαστικών δικαιωμάτων τους.
- 32 Συνεπώς, ο τρίτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του πρώτου και του δεύτερου λόγου αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 33 Κατά πρώτο λόγο, οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν ότι, δεδομένου ότι υπήρξαν δικαιούχοι της ενισχύσεως E 2/2005 πριν την τροποποίησή της με την επίδικη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 44 και 45 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, κακώς στηρίχθηκε στην ιδιότητά τους ως δυνητικών δικαιούχων του τροποποιημένου καθεστώτος ενισχύσεων προκειμένου να αρνηθεί να

αναγνωρίσει ότι η απόφαση αυτή τις αφορούσε ατομικά. Ειδικότερα, οι νέες προϋποθέσεις χορηγήσεως των ενισχύσεων, όπως προκύπτουν από τις τροποποιήσεις που επέφερε η επίδικη απόφαση, θίγουν σε μεγάλο βαθμό την προϋφιστάμενη κατάσταση των αναιρεσειουσών.

- 34 Αφενός, τα υφιστάμενα δάνεια που χορηγήθηκαν βάσει του προϋσχύσαντος καθεστώτος και που κατέστησαν ληξιπρόθεσμα μετά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, αν χρειαστεί να αναχρηματοδοτηθούν, θα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εγγυήσεως μόνον εφόσον η σχετική woco πληροί τις προϋποθέσεις που έχουν καθοριστεί εκ νέου στο πλαίσιο της ενισχύσεως E 2/2005.
- 35 Αφετέρου, στην περίπτωση δανείων που αφορούν επενδύσεις επιλέξιμες υπό το προϋσχύσαν καθεστώς, οι οποίες, μετά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, δεν μπορούν πλέον να τύχουν χρηματοδοτήσεως με την εγγύηση του ταμείου, οι επενδύσεις αυτές θα πρέπει, όταν τα δάνεια καταστούν ληξιπρόθεσμα, να χρηματοδοτηθούν με κεφάλαια από άλλη πηγή και χωρίς εγγύηση.
- 36 Ως εκ τούτου, η από πραγματικής απόψεως κατάσταση των αναιρεσειουσών είναι διαφορετική από την κατάσταση των wocos που δεν ήταν αδειοδοτημένες πριν την έκδοση της επίδικης αποφάσεως.
- 37 Κατά δεύτερο λόγο, το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε σε μια υπερβολικά συσταλτική ερμηνεία της έννοιας «κλειστός κύκλος».
- 38 Ειδικότερα, το Γενικό Δικαστήριο κακώς απέρριψε στη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, χαρακτηρίζοντάς το ως εικασία, το επιχείρημα ότι δεν πρόκειται στο μέλλον να υπάρξει νέα αδειοδότηση οργανισμού ως woco στις Κάτω Χώρες.
- 39 Κατά τα λοιπά, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον, στη σκέψη 51 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, έκρινε ότι οι αναιρεσειούσες έπρεπε να διακριθούν από τις λοιπές wocos οι οποίες υφίσταντο πριν την έκδοση της επίδικης αποφάσεως.
- 40 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι δεσμεύσεις των ολλανδικών αρχών αφορούν μόνο την περίοδο μετά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως. Επομένως, η απόφαση αυτή δεν επηρεάζει την αρχική κατάσταση των αναιρεσειουσών. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή δεν ζήτησε την επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν δυνάμει του αρχικού καθεστώτος ενισχύσεων.
- 41 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η ολλανδική νομοθεσία προβλέπει την αδειοδότηση νέων οργανισμών βάσει αντικειμενικών κριτηρίων. Συνεπώς, οι αναιρεσειούσες ανήκουν κατ' ανάγκη σε έναν κύκλο επιχειρηματιών ο οποίος ενδέχεται να διευρυνθεί.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 42 Υπογραμμίζεται προκαταρκτικώς ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2009, ήτοι μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, η οποία τροποποίησε τη Συνθήκη ΕΚ.
- 43 Μεταξύ άλλων τροποποιήσεων, η Συνθήκη της Λισσαβώνας, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, κατέστησε ηπιότερες τις προϋποθέσεις του παραδεκτού των προσφυγών ακυρώσεως που μπορούν να ασκούν φυσικά και νομικά πρόσωπα κατά πράξεων της Ένωσης προσθέτοντας ένα τρίτο σκέλος. Ειδικότερα, το σκέλος αυτό της περιόδου, το οποίο δεν εξαρτά το παραδεκτό των ασκούμενων από φυσικά ή νομικά πρόσωπα προσφυγών ακυρώσεως από τη πλήρωση της προϋποθέσεως του ατομικού επηρεασμού, παρέχει επίσης τη δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως κατά κανονιστικών πράξεων που δεν συνεπάγονται εκτελεστικά μέτρα και που αφορούν άμεσα τον προσφεύγοντα (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, C-583/11 P, Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, σκέψη 57).

- 44 Ως εκ τούτου, το άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ προβλέπει δύο περιπτώσεις στις οποίες ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο νομιμοποιείται ενεργητικώς να ασκήσει προσφυγή κατά πράξεως της οποίας δεν είναι αποδέκτης. Αφενός, προσφυγή μπορεί να ασκηθεί υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω πράξη αφορά το πρόσωπο άμεσα και ατομικά. Αφετέρου, το εν λόγω πρόσωπο μπορεί να ασκήσει προσφυγή κατά κανονιστικής πράξεως η οποία δεν συνεπάγεται εκτελεστικά μέτρα εάν η πράξη αυτή το αφορά άμεσα (απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, C-274/12 P, Telefónica κατά Επιτροπής, σκέψη 19).
- 45 Στην αλληλουχία αυτή, υπενθυμίζεται ότι το προβλεπόμενο με το προαναφερθέν άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ κριτήριο, που εξαρτά το παραδεκτό προσφυγής ασκηθείσας από φυσικό ή νομικό πρόσωπο κατά αποφάσεως της οποίας δεν είναι ο αποδέκτης από την πλήρωση των προϋποθέσεων του παραδεκτού κατ' άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, συνιστά λόγο απαραδέκτου δημοσίας τάξεως, τον οποίο τα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης μπορούν να εξετάζουν ανά πάσα στιγμή, ακόμη και αυτεπαγγέλτως (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 23ης Απριλίου 2009, C-362/06 P, Markku Sahlstedt κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-2903, σκέψη 22).
- 46 Πάντως, στην αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη, το Γενικό Δικαστήριο, για να απορρίψει την προσφυγή των αναιρεσιουσών ως απαράδεκτη, περιορίστηκε να εξετάσει την προϋπόθεση του ατομικού επηρεασμού κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, δεύτερο σκέλος της περιόδου, ΣΛΕΕ, και παρέλειψε να προβεί σε εξέταση του παραδεκτού της προσφυγής υπό το πρίσμα των λοιπών, ηπιότερων προϋποθέσεων του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτο σκέλος της περιόδου, ΣΛΕΕ, μολονότι η διαπίστωση ότι δεν υπήρχε ατομικός επηρεασμός δεν μπορούσε να προδικάσει το αποτέλεσμα της εξετάσεως αυτής.
- 47 Λόγω των ανωτέρω, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο.
- 48 Εντούτοις, η πλάνη αυτή θα ήταν άνευ συνεπειών αν καταδεικνυόταν ότι η προσφυγή των αναιρεσιουσών δεν πληροί τις προϋποθέσεις παραδεκτού του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτο σκέλος της περιόδου, ΣΛΕΕ.
- 49 Δυνάμει της εν λόγω διατάξεως, προσφυγή ακυρώσεως μπορεί, μεταξύ άλλων, να ασκείται κατά κανονιστικών πράξεων που δεν συνεπάγονται εκτελεστικά μέτρα και που αφορούν άμεσα τον προσφεύγοντα.
- 50 Το Δικαστήριο έχει συναφώς κρίνει ότι, προκειμένου να εκτιμηθεί αν μια κανονιστική πράξη συνεπάγεται εκτελεστικά μέτρα, πρέπει να εξετάζεται η κατάσταση του προσώπου που επικαλείται το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής δυνάμει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτο σκέλος της περιόδου, ΣΛΕΕ (προαναφερθείσα απόφαση Telefónica κατά Επιτροπής, σκέψη 30).
- 51 Εξάλλου, για να ελεγχθεί αν η προσβαλλόμενη πράξη συνεπάγεται εκτελεστικά μέτρα, η εξέταση πρέπει να γίνεται αποκλειστικά με γνώμονα το αντικείμενο της προσφυγής (προαναφερθείσα απόφαση Telefónica κατά Επιτροπής, σκέψη 31).
- 52 Εν προκειμένω, αφενός, οι αναιρεσιούσες, με την προσφυγή τους, ζητούν την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή διαπιστώνει τη συμβατότητα της ενισχύσεως E 2/2005 με την κοινή αγορά, κατόπιν των δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι ολλανδικές αρχές για την τροποποίηση του καθεστώτος ενισχύσεων των οποίων δικαιούχοι ήταν οι αναιρεσιούσες. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 41 της επίδικης αποφάσεως, οι δεσμεύσεις θα υλοποιηθούν με νέο υπουργικό διάταγμα και με νέο νόμο για την κατοικία.
- 53 Αφετέρου, η επίδικη απόφαση δεν ορίζει τις ειδικές και συγκεκριμένες συνέπειες που θα έχει επί των δραστηριοτήτων των αναιρεσιουσών η εφαρμογή των δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι ολλανδικές αρχές στο πλαίσιο της ενισχύσεως E 2/2005. Οι συνέπειες αυτές θα συγκεκριμενοποιηθούν με πράξεις

που θα εκδοθούν σε εκτέλεση του υπουργικού διατάγματος και του νέου νόμου για την κατοικία, πράξεις οι οποίες συνιστούν εκτελεστικά μέτρα τα οποία συνεπάγεται η επίδικη απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτο σκέλος της περιόδου, ΣΛΕΕ.

- 54 Ως εκ τούτου, ανεξαρτήτως του αν η επίδικη απόφαση αποτελεί «κανονιστική πράξη» κατά την έννοια της προαναφερθείσας διατάξεως, δεδομένου ότι η προσφυγή των αναιρεσιουσών δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις παραδεκτού κατ' άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, τρίτο σκέλος της περιόδου, ΣΛΕΕ, είναι άνευ συνεπειών η πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη και η οποία συνίσταται στην παράλειψή του να εξετάσει το παραδεκτό της προσφυγής αυτής και υπό το πρίσμα των ως άνω λοιπών προϋποθέσεων.
- 55 Κατόπιν της διευκρίνισης αυτής, θα εξεταστεί στη συνέχεια ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος που έχουν προβάλει με την αίτηση αναιρέσεως οι αναιρεσείουσες.
- 56 Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι η επίδικη απόφαση έχει ως μοναδικό αποδέκτη της το Βασίλειο των Κάτω Χωρών.
- 57 Όπως υπενθύμισε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 28 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, η απόφαση που έχει ως αποδέκτη της ορισμένο πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά ατομικά έναν τρίτο μόνον εφόσον τον επηρεάζει λόγω της ιδιαιτερότητας της περιπτώσεώς του ή λόγω μιας πραγματικής καταστάσεως που τον χαρακτηρίζει σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο και, ως εκ τούτου, τον εξατομικεύει κατά τρόπον ανάλογο προς την εξατομίκευση του αποδέκτη της αποφάσεως (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 937, 942· της 29ης Απριλίου 2004, C-298/00 P, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-4087, σκέψη 36· προαναφερθείσες αποφάσεις Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, σκέψη 72, καθώς και Telefónica κατά Επιτροπής, σκέψη 46).
- 58 Συναφώς, αληθεύει ότι, όπως υπογράμμισε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 47 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, η δυνατότητα και μόνο να προσδιοριστεί, με μεγαλύτερη ή μικρότερη ακρίβεια, ο αριθμός ή ακόμη και η ταυτότητα των υποκειμένων δικαίου επί των οποίων εφαρμόζεται ένα μέτρο ουδόλως συνεπάγεται ότι το μέτρο αυτό πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά ατομικά τα ως άνω υποκείμενα, εφόσον η εφαρμογή αυτή γίνεται βάσει μιας αντικειμενικής καταστάσεως, νομικής ή πραγματικής, την οποία προσδιορίζει η επίμαχη πράξη (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Telefónica κατά Επιτροπής, σκέψη 47).
- 59 Εντούτοις, από πάγια νομολογία προκύπτει, αφενός, ότι όταν η απόφαση επηρεάζει μια ομάδα προσώπων που ήταν προσδιορισμένα ή που μπορούσαν να προσδιοριστούν κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως αυτής και βάσει κριτηρίων συνδεόμενων ειδικά με τα μέλη της εν λόγω ομάδας, η απόφαση αυτή μπορεί να αφορά ατομικά τα εν λόγω πρόσωπα καθόσον αυτά αποτελούν τμήμα ενός περιορισμένου κύκλου επιχειρηματιών και, αφετέρου, ότι τα ανωτέρω ισχύουν, μεταξύ άλλων, όταν η απόφαση τροποποιεί δικαιώματα του ιδιώτη που κτήθηκαν προ της εκδόσεώς της (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 13ης Μαρτίου 2008, C-125/06 P, Επιτροπή κατά Infront WM, Συλλογή 2008, σ. I-1451, σκέψεις 71 και 72 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 60 Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι, όπως διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 31 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, δεδομένου ότι η ιδιότητα των wocos αναγνωρίζεται με βασιλικό διάταγμα στο πλαίσιο συστήματος αδειοδοτήσεως, ο αριθμός τους και η ταυτότητά τους ήταν καθορισμένοι με ακρίβεια κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως.
- 61 Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι η επίδικη απόφαση είχε ως συνέπεια την τροποποίηση από 1ης Ιανουαρίου 2011 —ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του νέου νόμου για την κατοικία— του καθεστώτος ενισχύσεων των οποίων είχαν τύχει έως την ημερομηνία εκείνη οι αδειοδοτημένες wocos, καθιστώντας τους όρους ασκήσεως των δραστηριοτήτων τους λιγότερο ευνοϊκούς σε σχέση με το προγενέστερο καθεστώς, ιδίως διότι, όπως υπογράμμισαν οι αναιρεσείουσες κατά την επ' ακροατηρίου

συζήτηση, υπό το τροποποιημένο καθεστώς, το περιθώριο εκτιμήσεως για την επιλογή των μισθωτών που πληρούν τα κριτήρια για τις κατοικίες που διαχειρίζονται οι wocos περιορίζεται και το ταμείο εγγυήσεως δανείων που προβλεπόταν για αυτές καταργείται.

- 62 Υπό τις περιστάσεις αυτές, πρέπει να κριθεί ότι οι αναιρεσείουσες ανήκουν σε κλειστό κύκλο επιχειρηματιών, στοιχείο το οποίο τις εξατομικεύει στο πλαίσιο της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση E 2/2005.
- 63 Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον έκρινε ότι η επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αναφέρεται στην ενίσχυση E 2/2005, δεν αφορούσε ατομικά τις αναιρεσείουσες.
- 64 Από τις ανωτέρω εκτιμήσεις προκύπτει ότι η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη πρέπει να αναιρεθεί, καθόσον με αυτή κρίθηκε ότι η επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αναφέρεται στην ενίσχυση E 2/2005, δεν αφορά ατομικά τις αναιρεσείουσες.

Επί του παραδεκτού της προσφυγής ακυρώσεως

- 65 Κατά το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Δικαστήριο μπορεί, σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση.
- 66 Μολονότι το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση, στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, να αποφανθεί επί της ουσίας της ασκηθείσας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγής, εντούτοις διαθέτει τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να κρίνει οριστικώς αν η εν λόγω προσφυγή κατά της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που η απόφαση αυτή αφορά την ενίσχυση E 2/2005, είναι παραδεκτή.
- 67 Συναφώς, επιβάλλεται η υπόμνηση, πρώτον, ότι η ασκούμενη από φυσικό ή νομικό πρόσωπο προσφυγή είναι παραδεκτή μόνον αν ο προσφεύγων έχει έννομο συμφέρον για την ακύρωση της προσβαλλομένης πράξεως. Ένα τέτοιο συμφέρον προϋποθέτει ότι η ακύρωση της προσβαλλομένης πράξεως δύναται, αυτή καθαυτή, να έχει έννομες συνέπειες και ότι, επομένως, η προσφυγή μπορεί, ως εκ του αποτελέσματός της, να ωφελήσει τον διάδικο που την άσκησε (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2009, C-519/07 P, Επιτροπή κατά Koninklijke FrieslandCampina, Συλλογή 2009, σ. I-8495, σκέψη 63).
- 68 Δεύτερον, η πράξη της οποίας ζητούν την ακύρωση οι αναιρεσείουσες πρέπει, κατά το άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, δεύτερο σκέλος της περιόδου, ΣΛΕΕ, να τις αφορά όχι μόνον ατομικά αλλά και άμεσα, υπό την έννοια ότι η πράξη αυτή πρέπει να επηρεάζει την έννομη κατάστασή τους και να μην παρέχει κανένα περιθώριο εκτιμήσεως στις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την εκτέλεσή της, δεδομένου ότι η εν λόγω εκτέλεση έχει αμιγώς αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από το δίκαιο της Ένωσης χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλόμενων κανόνων (βλ., επ' αυτού, προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Koninklijke FrieslandCampina, σκέψεις 48 και 49).
- 69 Εν προκειμένω, αφενός, στον βαθμό που, όπως προκύπτει από τη σκέψη 66 της παρούσας αποφάσεως, οι τροποποιήσεις του καθεστώτος ενισχύσεων E 2/2005 καθιστούν τους όρους ασκήσεως των δραστηριοτήτων των wocos λιγότερο ευνοϊκούς σε σχέση με το προγενέστερο καθεστώς, η ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που η απόφαση αυτή αφορά το εν λόγω καθεστώς ενισχύσεων, θα είχε ως συνέπεια τη διατήρηση των προγενέστερων ευνοϊκότερων όρων για τις αδειοδοτημένες wocos.
- 70 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι οι αναιρεσείουσες έχουν έννομο συμφέρον για την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση E 2/2005.

- 71 Αφετέρου, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 74 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή εξέδωσε την εν λόγω απόφαση σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999.
- 72 Πάντως, όπως υπενθύμισε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 43 έως 45 των προτάσεών του, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999, η απόφαση της Επιτροπής με την οποία αυτή δηλώνει ότι λαμβάνει υπόψη τις προτάσεις του εμπλεκόμενου κράτους μέλους καθιστά τις εν λόγω προτάσεις δεσμευτικές.
- 73 Συναφώς, το γεγονός ότι η ολλανδική νομοθεσία επανέλαβε το περιεχόμενο των τροποποιήσεων τις οποίες αφορά η επίδικη απόφαση δεν ανατρέπει την ως άνω διαπίστωση. Πράγματι, όπως επίσης επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 94 και 98 των προτάσεών του, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών δεν διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως κατά την εκτέλεση της επίδικης αποφάσεως.
- 74 Ως εκ τούτου, πρέπει να κριθεί ότι η επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αφορά την ενίσχυση E 2/2005, παράγει άμεσα αποτελέσματα επί της έννομης καταστάσεως των αναιρεσιουσών.
- 75 Από το σύνολο των ανωτέρω εκτιμήσεων συνάγεται ότι η προσφυγή ακυρώσεως που άσκησαν οι αναιρεσιούσες ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου πρέπει να κριθεί παραδεκτή, καθόσον, αφενός, αυτές έχουν έννομο συμφέρον για την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, κατά το μέρος που αυτή αφορά την ενίσχυση E 2/2005, και, αφετέρου, η επίδικη απόφαση, κατά το μέρος που αναφέρεται στην ενίσχυση E 2/2005, αφορά τις αναιρεσιούσες ατομικά και άμεσα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 76 Δεδομένης της αναπομπής της υποθέσεως στο Γενικό Δικαστήριο, το Δικαστήριο επιφυλάσσεται ως προς τα σχετικά με την παρούσα αναιρετική διαδικασία δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) **Αναιρεί τη διάταξη του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16ης Δεκεμβρίου 2011, T-203/10, Stichting Woonpunt κ.λπ. κατά Επιτροπής, κατά το μέρος που με αυτή κρίθηκε απαράδεκτη η προσφυγή ακυρώσεως των Stichting Woonpunt, Stichting Havensteder, Woningstichting Haag Wonen και Stichting Woonbedrijf SWS.Hhvl κατά της αποφάσεως C(2009) 9963 τελικό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 15ης Δεκεμβρίου 2009, σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις E 2/2005 και N 642/2009 — Κάτω Χώρες — Υφιστάμενη ενίσχυση και ειδική ανά σχέδιο ενίσχυση υπέρ εταιριών κοινωνικής στέγης, κατά το μέρος που η απόφαση αυτή αφορά το καθεστώς ενισχύσεων E 2/2005.**
- 2) **Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως κατά τα λοιπά.**
- 3) **Η διαλαμβανόμενη στο σημείο 1 του παρόντος διατακτικού προσφυγή ακυρώσεως είναι παραδεκτή.**
- 4) **Αναπέμπει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου αυτό να εξετάσει επί της ουσίας τη διαλαμβανόμενη στο σημείο 1 του παρόντος διατακτικού προσφυγή ακυρώσεως.**
- 5) **Επιφυλάσσεται ως προς τα δικαστικά έξοδα.**

(υπογραφές)